

DIGITALE SOCIALHISTORIER

■ JOHAN HEINSEN OG ASKE LAURSEN BROCK

Skal man tro profeterne, står historien foran en digital vending. Måske er den sågar allerede i gang. I spåmændenes krystalkugler vil de store data frelse historiefaget. Som Jo Guldi og David Armitage for få år siden emfatisk proklamerede i deres manifest, vil historiefaglige analyser bygget på *big data* gøre “historical questions relevant to modern concerns”.¹

Som med alle nye dagsordener er kritikken af historiens datafascination præget af rygmarvsreaktioner. En type af modsvar er, at historien allerede *er* relevant humanvidenskab om samfundet, netop fordi den tager udgangspunkt i en idiografisk erkendelsesinteresse og peger på vores verdens historicitet. I denne optik er der noget grundlæggende inkompatibelt mellem store serielle data og den historiske virkeligheds intense og konstante foranderlighed. At betragte fortiden gennem data fremfor gennem den nøje udvalgte og forsigtigt gennembhandlede singulære kildetekst er to fundamentalt forskellige operationer. Denne skepsis er ikke ny og lyder nogle gange som et ekko af E.P. Thompson og hans forsøg på at advare sine kvantificerende og teoretiserende kolleger imod “the gross reiterative impressionism of a computer, which repeats one conformity ad nauseum while obliterating all evidence for which it has not been programmed”.² Sat på spidsen fremstår data i dette blik som informationer berøvet kontekst. En anden type modsvar er, at historiefagets omfavnelser af stadigt større data ikke som sådan repræsenterer noget nyt, men blot er en genkomst af gamle tematikker. Guldi og Armitages manifest er da også fuld af referencer til Annales-skolen og især ideen om den lange varighed. Således har en del af faget arbejdet med databaser og serielle informationer igennem det meste af det 20. århundrede. Armitage selv var spædbarn, da historikeren Theodore Rabb i introduktionen til et værk om kapital i tidligt moderne England skrev:

In effect, the computer has created opportunities for a new kind of historical study. Not only can the historian take advantage of methods evolved by other social scientists – as has been done in various fields, notably social, economic, and demographic history – but he can also gain access to a new dimension of evidence. Now that vast bodies of material can be handled accurately and swiftly, he no longer has to limit his focus to subjects whose documentation is small enough to be managed by one person; nor does he need to muster a team of researchers. [...] The approach taken in this book rests on the important advances in method that have been made pos-

---

1 Guldi og Armitage: *History*, 88.

2 Thompson: ‘Anthropology’, 50.

sible by computers and quantification: accessibility to hitherto unmanageable material, speed and accuracy of analysis, and increased precision in generalization. But enthusiasm for these benefits needs to be tempered by some general cautions and limitations.³

Rabb døde i januar. Igennem hans karriere har han kunnet se regnekraften blive demokratiseret, imens interessen for det serielle først ebbede ud og siden kom tilbage.

Når historikere i disse år konfronteres med det digitale tilsyneladende uomgængelige triumf, får vi således enten nervøse trækninger eller julelys i øjnene. I dele af vores fag er der ligefrem guldfeber, og omtalen af digitale værktøjer og ikke mindst *data* er allestedsnærværende, når talen falder på fondsansøgninger og forskningsprojekter. Sådan er det både herhjemme og i udlandet. Det digitale er hot, men samtidig diffust og forvirret. Det er et sprog, som mange historikere er i færd med at appropriere. Men som med alle novicer får vi også sagt en masse vrøvl i processen. Vi kaster os mere eller mindre hovedkulds ud i at bygge databaser, selvom vi er trænede i nærstudiet af det enkelte dokument. Og helt forventeligt laver vi fodfejl. Uden at udstille nogen får man ofte lyst til at spørge, om ikke de resultater, forskere opnår med deres nye digitale metoder, kunne være lavet uden. Den vogn, alle vil på, er måske i virkeligheden et narreskib.

Der er således meget lidt konsensus om, hvordan det digitale egentlig beriger vores forskningsresultater, men en udpræget konsensus om, at det digitale er vigtigt. Hvilke farer står vi i denne mildt eksalterede tilstand over for? I dette indlæg vil vi prøve at sætte fokus på, hvordan det digitale og især arbejdet med databaser udfordrer vores faglighed, og hvilke faldgruber vi som minimum må være opmærksomme på, imens vi katapulterer vores fag fremad i håbet om at undgå den antikvariske ligegyldighed, der af Armitage og Guldi opstilles som alternativet til de store data. Hvordan skal vores entusiasme i 2019 også mindes om "cautions and limitations" som Rabb formulerede det i 1967? Samtidig vil vi prøve at fremhæve nogle få gode og nylige eksempler fra socialhistoriens domæne. Disse eksempler lykkes på hver deres måde med at få noget nyt ud af de digitale greb, og måske kan vi netop derfor bruge dem som ledestjerner i natten.

FALDGRUBER

At skabelsen og brugen af databaser i stigende grad har fundet vej ind i historiefaglige projekter og fundingforslag afspejler de store muligheder, de som værktøj indeholder. Men med store evner følger større behov for ansvarlighed. Der er forbavsende få diskussioner om god dataindsamling. Skønt der er en række specifikke metodiske problemer forbundet med overgangen fra singulær kilde til tabel

---

3 Rabb: *Enterprise*, 134-136.

eller relationel database, har faget endnu ikke – i hvert fald ikke herhjemme – taget spadestik til at lave en digital kildekritik.

Måske er der også et mere grundlæggende forhold, der først skal afklares: hele spørgsmålet om en databases eksistensberettigelse. Fordi der er penge i data, bliver det skrevet ind i fondsansøgningerne (inklusive vores egne), men er der altid behov for en database, som ofte er tidskrævende at gennemtænke og samle? Da Annales-historikerne i sin tid satte sig for at kvantificere historien, kom de med en række meget specifikke og afgrænsede spørgsmål. De databaser, der blev bygget, banede på fornem vis vejen for en ny socialhistorie (den samme type historie, David Armitage og Jo Guldi nærmest genopdagede som henholdsvis historiefagets Christoffer Columbus og Amerigo Vespucci). Samtidig var disse databaser dog også typisk kun til for det enkelte forskningsprojekt selv. Nu, hvor opbevaring og deling er blevet uendeligt meget nemmere, synes den strategi uholdbar. Databaserne må designes, så de også har et liv efter projektet er endt. Men hvis en database modsat ikke er stramt styret af forskningsspørgsmål, er det en reel risiko, at elementer af et antikvarisk kildesyn kommer snigende tilbage. Der bliver samlet ind med det formål at samle ind. Et sted imellem disse ekstremer synes der at være en gylden middelvej, men den fremstår stadig utydelig. Det er således et grundvilkår, at databaser på den ene side burde skabes for at besvare specifikke spørgsmål, men på den anden side bør være så inklusive, at de kan være brugbare for andre end den enkelte historiker.

At bygge en database består af til- og fravalg. Desværre er langt størstedelen af os blot mennesker, hvilket sætter en naturlig grænse for, hvor meget og hvor længe vi kan samle data. Med stigende undervisningsbyrder, høje krav om publicering, impact og outreach er der i de fleste historikers kalendere ikke tid til at skabe store, alt-inkluderende databaser egenhændigt. Vores data bliver derfor ofte til samples, som inkluderer dele af en kilde, eller dele af mange forskellige kilder, men som ikke tegner det fulde billede af hverken kilde eller den historiske kontekst. Det er der som sådan ikke noget odiøst i, men det betyder, at når man som læser bliver stillet over for resultater baseret på større dataudtræk fra databaser, kan det være svært at gennemskue netop sådanne valg og fravalg, selv når formalia og metode er på plads. Og det bliver kun vanskeligere, hvis disse data senere lever videre og bliver del af nye endnu større databaser. Bernard Eric Jensen foreslog for efterhånden en del år siden, at historikere skulle lave en varedeklaration i alt, de skrev.⁴ Formålet var og er at skabe forståelse for, hvordan den subjektive historiker skaber historien. Noget tilsvarende er måske endnu mere nødvendigt, når man laver en kilde om fra dokument til tabel. Faghistorikerens metoder og teoretiske tilgange er første skridt på vejen, men omhandler oftest kun tilvalg i forhold til en kilde og ikke fravalgene. Hvordan sikrer vi dataintegritet i det di-

---

4 Eksempelvis udtrykt i Jensen og Richard: *Livet fortalt* og demonstreret hos Mørch: *25 Statsministre*.

gitale boom? Er det muligt at sikre, at resultater skabt på baggrund af databaser kan reproducere af andre?

I udlandet, specielt i Nederlandene hvor den kvantitative socialhistorie stadig står stærkt, er der allerede fokus på at gøre sig bevidst, hvordan man samler data og databaser. Det elektroniske tidsskrift *Historical Life Course Studies* har blandt andet som formål at publicere forskning "involved in the conversion of existing European and non-European large historical demographic databases into a common format, the Intermediate Data Structure, and for studies based on these databases". Hele idéen er at tage eksisterende databaser og kombinere dem samt at gøre dem mere sammenlignelige. Ligeledes rummer tidsskriftet artikler "that describe all forms of data handling involving large historical databases, including extensive descriptions of new or existing databases, syntax, algorithms and extraction programs".⁵ Her er med andre ord et forum dedikeret til spørgsmålet om historiske databaser. Dermed bliver der åbnet for at stille spørgsmål til, hvordan man kan indsamle, analysere og præsentere forskellige databaser – diskussioner som er vigtige for med tiden at kunne opretholde det digitale momentum.

Hvis man skal lave en simpel opdeling, kan man pege på to meget forskellige database-typer, der stiller historikeren over for forskellige problemer. Den ene type bliver lavet af forskeren, der selv designer, indsamler og analyserer databasen. Her er både kvantitet og kvalitet dybt afhængige af den enkelte forsker, dennes erkendelsesinteresser og stringens. Den anden type bliver skabt af institutioner eller selskaber. Førstnævnte for at bevare kulturarv eller historisk materiale, sidstnævnte for at tjene penge på samme arv og materiale. Disse arkiver skabes netop for at blive brugt af brugere eller kunder. Og i den digitaliseringsrush, som finder sted i disse år, kaster flere og flere sig da også over de databaser, som er blevet skabt institutionelt eller kommercielt. Den brug af database er ikke meget anderledes end det, historikeren altid har gjort: Det er stadig en kvalitativ analyse af det materiale, der findes. Arkivernes kataloger er i stedet skiftet ud med queries, og dokumenterne med mere eller mindre gode scanninger af de samme. Fordelene er indlysende: vi slipper for at forlade kontoret og kan indpasse arkivbesøg imellem forskningsgruppemøder og vejledningstimer. Og vi slipper for at vente på, at pakkerne hentes og frembringes til vores plads på læsesalen. Vi kan sågar have mange informationskilder åbne på en gang, uden at arkivaren skal få svedige håndflader over risikoen for, at et læg ender i den forkerte kasse. Men der ofres også noget. I denne proces bliver historikeren nødvendigvis tvunget til at give slip på en del af kontrollen over kilden. For at omdanne data til analyse er det nødvendigt at tilføje metadata, omskrive og manipulere data for at tilpasse det tabeller. Det kan være, at erhvervskategorier bliver slået sammen, stednavne moderniseres eller vægtenheder skrives om, så mange kan sammenligne på kryds

---

5 Störmer, Gellatly, Boele og De Moor: 'Long-Term'.

og tværs af tider og sted. I nogle tilfælde bliver skabelsen af metadata udliciteret til selskaber eller personer, som på grund af manglende viden om den historiske kontekst ikke formår at indtaste data korrekt. I hele processen er der risiko for både menneskelige og maskinelle fejl, som kan påvirke de endelige resultater. Det er naturligvis også en risiko ved den kvalitative analyse, men i modsætning til en sådan forsvinder eventuelle fejl i den kvantitative analyses datahav.

I løbet af de sidste par år har en ny tendens spredt sig i takt med, at computeren er blevet større, stærkere og mere udbredt. Det er en tendens, der peger imod det samme brugsscenarie som nævnt ovenfor, men det tilfredsstillende også andre behov. I stedet for blot at indsamle og bevare data i databaser har man i stigende grad kastet sig over at digitalisere hele samlinger af dokumenter. Porøse og skrøbelige dokumenter bliver reddet for eftertiden og bliver gjort tilgængelige for et meget større publikum. Digitaliseringen af dokumenter vedrørende Danmarks ejerskab af de Vestindiske Øer, som blev gjort tilgængelige i 2017, eller det Hollandske Nationaal Archief, som løbende digitaliserer dokumenter vedrørende Verenigde Oost-Indische Compagnies historie (i skrivende stund, er 4.078.682 dokumenter tilgængelige her) er gode eksempler på den nye tendens og de iboende muligheder.⁶ Digitalisering åbner en helt ny verden for både historikeren og for den bredere offentlighed. Aldrig har adgangen til arkivalier været så demokratisk. Dagblade kan sågar berette, at folk strømmer til arkivkurser for at blive bedre til at benytte de nye ressourcer.⁷ Det stiller dog samtidig krav om eftertanke vedrørende præsentationen af data og lagene af metadata. For at kunne anvende digitaliserede arkivalier effektivt er det nødvendigt at kunne søge i dem, hvilket i praksis betyder, at indsamleren bliver nødt til at træffe vigtige valg i udformningen af databasen, som danner grundlaget for søgbarheden. Uden en søgemaskine ender de digitaliserede arkivalier i et af internettets støvede hjørner uden at blive anvendt af befolkningen eller af forskere.⁸

Hvis investeringerne i digitalisering skal blive til frugtbare forskningsresultater, er det nødvendigt, at produkterne er lækre, ja nærmest sexede. Hvis den nuværende hype skal have vedvarende substans, må databaseskaberne tænke

---

6 Rigsarkivet: *Dansk Vestinden – Kilder til historien*, 2017, <https://www.virgin-islands-history.org/>; Nationaal Archief, *De Verenigde Oost-Indische Compagnie in archieven*, 2010-2019, <http://www.gahetna.nl/collectie/archief/ead/index/eadid/1.04.02>.

7 *Politiken* 12.5.2017, Gudrun Marie Schmidt: "Folk strømmer til kurser for at lære at søge i danske arkiver på Jomfruøerne".

8 Projektet Anglo-American Legal Tradition (AALT) er et godt eksempel på dette. Projektet har sat sig for at digitalisere og tilgængeliggøre de vigtigste juridiske og økonomiske arkivserier, mellem år 1272-1800, opbevaret hos National Archives i London ved at affotografere dem. Resultatet er både imponerende og nedslående. På den ene side er en stor mængde dokumenter nu offentligtgjort, men på den anden side mangler der metadata. Derfor er siden særdeles vanskelig at navigere i uden specialiseret viden. Se Anglo-American Legal Tradition, Documents from Medieval and Early Modern England from the National Archives in London, 2006-2019, <http://aalt.law.uh.edu/>.

grundigt over, hvordan data bliver præsenteret. Ellers løber vi den risiko, at vi om årtier kan se tilbage på antikvariske projekter uden resultater og skrive nekrologer over folk, der har indsamlet, scannet og transskriberet uden formål. Umiddelbart er der tre forskellige elementer, man bliver nødt til at have i tankerne ved digitaliseringsprojekter: den brede befolkning, forskeren og muligheden for datatræk. Solid metadata udformet for at tilfredsstille blandt andre slægtsforskere vil give digitaliserede kilder liv uden for elfenbenstårnet og forhåbentlig sikre støt stigende interesse for den slags projekter i fremtiden. Den digitale historie giver en hidtil uset mulighed for at gøre historien både folkelig og akademisk, men det kræver vilje, omtanke og midler.

En sidste indsigelse i denne række af digitale jeremiader går på den fysiske dimension af databaser og digitaliseringsprojekter. Hvor og hvordan skal data opbevares? I jagten på funding bliver databaser eller digitalisering ofte skrevet ind i forslagene som et fysisk produkt af projekter. Men hvordan sikrer vi dem for eftertiden? Hvem sikrer sig, at databasen bliver indleveret efter et projekt er nået til vejs ende? Det er en diskussion om format, plads og type af databaser, men også en diskussion om vendinger i historiefaget og dets indflydelse på funding. Hvis formålet med indsamling af data og specielt digitaliseringerne er at skabe noget, som kan bruges for eftertiden, er det bydende nødvendigt at tale om opbevaring.

NYE SOCIALHISTORIER

Brugen af store databaser i socialhistoriske analyser er intet nyt. Alligevel har en række værker i de senere år vakt opsigt, fordi de gør noget, der står i kontrast til den traditionelle kvantificering. Det måske mest omtalte af disse værker er *London Lives: Poverty, Crime and the Making of a Modern City, 1690–1800* af Tim Hitchcock og Robert Shoemaker. Bogen handler om Londons fattige og kriminelle og de institutioner, der skulle håndtere dem i perioden fra 1690 til 1800. Dette var en periode, hvor fattigvæsenet reformeredes, hvor straffesystemet gik fra at være bygget om korporlige straffe til at rotere om former for frihedsberøvelse og arbejdsstraffe både i metropol og koloni, og hvor London fik et professionelt korps til at opdage og bekæmpe kriminalitet. Også retsprocedurerne ændrede karakter og blev i tiltagende grad bureaukratiseret og standardiseret. Groft sagt ligger der her en moderniseringsfortælling om, hvordan grundpillerne i retssystem og socialpolitik blev til. Projektet spørger til denne tilblivelsesproces, og hvad der formede den, for "these were not necessarily the outcomes favoured by the elites".⁹ Faktisk er mange af tiltagene – ifølge Hitchcock og Shoemaker – nærmest uforståelige, hvis historien fortælles med afsæt i politikeres og elites egen horisont. Simpelt formuleret vil Hitchcock og Shoemaker forstå, hvorfor eliternes dagsordener så sjældent blev realiseret.¹⁰

---

9 Hitchcock og Shoemaker: *London Lives*, 10.

10 Hitchcock og Shoemaker: *London Lives*, 11.

Derfor kigger projektet systematisk på de mennesker, denne historie faktisk handlede om: de fattige og de kriminelle. Det er deres handlinger – forstået som “collective behaviour”, ikke nødvendigvis handlinger rettet intentionelt imod forandring – der bliver drivkraften i historien. Denne drivkraft analyseres ved at kigge på og bygge relationer mellem en række forskellige datasæt, hvor det vigtigste er den meget omdiskuterede Old Bailey Online database, hvor de såkaldte Old Bailey Proceedings er blevet digitaliseret i et storstilet projekt, ligeledes ledet af Hitchcock og Shoemaker.¹¹ De to forfattere bruger dog også et væld af andre datasæt fra fængsler, fattighuse og tilsvarende institutioner, hvoraf nogle er digitaliseret og konstrueret til lejligheden og andre allerede eksisterede. Det er i høj grad et projekt, der hviler på sammenstykkede data med mange ophav, og det som er inkluderet er ikke nødvendigvis designet til at besvare de spørgsmål, forfatterne stiller.

Udover at vise et væld af handlinger, der trodsede og frustrerede magthavere og derved tvang dem til handling, giver den relationelle datastruktur, projektet hviler på, også mulighed for at følge individer (titlens ‘lives’) igennem forskellige typer af institutioner – eksemplificeret ved åbningsfortællingen om Thomas Limpus, der blev født af fattiglemmer i 1760, kom i fattighuset som barn, senere blev dømt ad flere omgange til forskellige former for fængsel og strafarbejde og siden blev sendt til Afrika i et fejlslagent forsøg på tvangskolonisering i starten af 1780’erne. Han havde held til at vende hjem fra det smuldrende koloniprojekt, blev igen dømt til ‘transportation’, men deltog i et mytteri. Herefter sad han tre år i de berygtede ‘hulks’ på Themsen, hvorfra han forgæves forsøgte at flygte, før han til sidst blev udvalgt til at være blandt de 283 personer, der blev sat på den første flåde til Australien.¹² Muligheden for at knytte data sammen for at konstruere sådanne livsforløb er særdeles lovende, om end *London Lives* blev skrevet på et tidspunkt, hvor dette arbejde langt fra var færdigt. Ved bogens tilblivelse havde man rekonstrueret 3.000 individers veje igennem forskellige institutioner. Dette antal er dog forsvindende i forhold til den samlede mængde af mere fragmenteret materiale, brugt i projektet, hvor et menneske optræder i en specifik kontekst eller kilde.

Den proces, hvor institutionernes arkiver omstruktureres til relationelle datasæt, portrætterer Hitchcock og Shoemaker som “dismembering and reordering the archive”.¹³ Billedet er stærkt grafisk og det er givetvis med vilje. Man skal yde en vis vold imod det perspektiv, de serielle data tilbyder, for at få dem til at tale om de historiske personer på andre måder end som genstande for et system. Volden består i at sammenkæde kilder, der ikke oprindeligt havde noget forhold til hin-

---

11 <https://www.oldbaileyonline.org/>. For en diskussion af dette digitaliseringsprojekt, se Strandgaard: ‘Digitale’.

12 Hitchcock og Shoemaker: *London Lives*, 1-3.

13 Hitchcock og Shoemaker: *London Lives*, 25.

anden, og dermed bryde den interne orden, de ellers repræsenterer. På den måde bliver de til data om et menneske og dennes handlinger. Et enkelt kritikpunkt af værket må være, at det faktisk fremstår uklart, hvad den analytiske pointe er i relationen mellem disse rekonstruerede livsforløb og resten af analysen. Livsforløbene giver os fornemmelsen for individets egen sociale verden og kampe for overlevelse og autonomi – drivkraften i historien Hitchcock og Shoemaker historie – men i analysen fremstår de alligevel mest som illustrative eksempler. Denne dissonans til trods, synes sporingen af individer på tværs af netop denne type datasæt at være et greb med et enormt potentiale også for analyser med helt andre mål. Projektet peger således imod et enormt, men stadig uforløst potentiale i digitale projekter, der linker datasæt sammen til historier om menneskers livsforløb.

Ligesom historien om staternes sociale institutioner er også arbejdets historie i forandring. Og den gøres i stigende grad til genstand for analyser, der bygger på store datasæt og kollektivt opbyggede databaser. Ved International Institute of Social History i Amsterdam har et større hold af forskere f.eks. forsøgt at udarbejde en taksonomi, der kan gøre det muligt for historikere på tværs af historiske perioder og kontekster at kategorisere og definere, hvilke arbejdsrelationer der har domineret i en given sammenhæng og dermed danne grobund for en ny inkluderende historie om arbejdsrelationernes udviklinger. Projektet er kendt som *Global Collaboratory on the History of Labour Relations*.¹⁴ I første omgang har strategien handlet om at lave nedslag (1500, 1650, 1800, 1900 og 2000) og samle informationer om, hvordan arbejdsrelationerne så ud på disse tidspunkter rundt om på kloden. Netop dette storstilede projekt viser både potentialer og faldgruber. Det er prisværdigt ambitiøst at prøve at lave et datasæt med den bredde og med det sigte at kunne inkludere et fag med en global horisont. Mulighederne for at sammenligne og syntetisere gennem denne ramme er åbenlyse. Men samtidig viser det også, hvordan projekter som disse netop risikerer at forfladige vores forståelse af fortiden, for hvor bliver konteksten af i et projekt som dette?

Et i vores øjne mere lovende forsøg på at bidrage til arbejdets historie ved hjælp af en digital, database-funderet tilgang kommer fra Sverige. Her har Maria Ågren sammen med en gruppe af forskere arbejdet på en database, der har fået titlen *Gender and Work*, ofte omtalt forkortet som *GaW*.¹⁵ Projektet startede i 2007 og kører stadig. En form for status blev dog gjort efter 10 år med antologien *Making a Living, Making a Difference: Gender and Work in Early Modern European Society*.¹⁶

Overordnet centrerer projektet sig om det grundlæggende spørgsmål: Hvad gjorde folk for at overleve i perioden fra 1500 til 1800? Forståelsen af arbejdet er således bred, som den oftest er det i arbejdets nye (globale) historier. Arbejdet

14 <https://socialhistory.org/en/research/global-labour-history>.

15 <https://gaw.hist.uu.se>.

16 Ågren: *Making a Living*.

forstås som måder at overleve på, altså som handlinger, der intentionelt handler om at få brød på bordet og tag over hovedet. Hermed afvises feltets traditionelle fokus på lønarbejdet og de uheldigt kønnede skyklapper, dette har ført med sig. Tænker man arbejdet bredt, bliver det en aktivitet, næsten alle grupper i samfundet gør, inklusive de grupper, der traditionelt ikke har været forstået som centrale aktører på tidens arbejdsmarked, herunder især kvinder. Projektets brede definition af arbejdet handler således også om at se, hvordan kvinder havde *agency* – forstået som anpart – i periodens arbejdsliv og økonomi.

Vejen til dette er et enormt stort sæt af *cases*, hvilket reelt vil sige kildetekster, en række relationer til andre kildetekster, samt metadata. De fleste *cases* kommer fra vidnesudsagn i retssager, men der bruges også andre typer af kilde-tekster, f.eks. dagbøger. Pointen med disse materialer er at udnytte informationer, der normalt synes marginale eller trivielle. Et vidnesudsagn afgivet ved en domstol udnyttes således ikke for at undersøge den potentielle forbrydelse, men i stedet for de informationer udsagnene giver – i bisætninger og som kontekst – om konkrete arbejdsaktiviteter. Beretningen om et tyveri kan således godt starte med, at nogen er i færd med at hente vand eller lægge et nyt gulv. I datasættet er det denne information, der er vigtig. Metoden til at udnytte den kalder Ågren for den verbum-orienterede metode. Groft sagt udpumpes den store mængde *cases* for verber, der beskriver aktiviteter, hvor folk gør noget, der kan forstås som et middel for at overleve. Disse verber knyttes så til, hvad teksterne ellers fortæller om subjektet. Hvor traditionelle kvantitative analyser af det tidligt moderne arbejdsmarked ofte har hængt fast i okkupationelle kategorier (der ofte faktisk er juridiske kategorier), der ikke siger ret meget om, hvad en person faktisk laver – ekselpelvis tjenestepige eller bondekarl – finder vi altså her mennesker i færd med konkrete aktiviteter. Resultatet af databasen er over 16.000 sådanne fragmenter, der beskriver arbejdsaktiviteter.

Hvad viser sådan en undersøgelse? Den viser mange forskellige ting, men først og fremmest finder den kvinder i færd med at foretage en lang række aktiviteter, vi normalt tænker som mandearbejde. Den rokker således grundlæggende ved ideen om, at kvindens plads i perioden er som underordnet i en husstand: ikke nok med, at kvinden ofte arbejder uden for husstanden, men hun er også ofte lederen af arbejdet i husstanden. Således finder GaW-projektet masser af kvinder, der leder og fordeler arbejdet. Projektet argumenterer overbevisende og emphatisk for en “two-supporter model” som norm før 1800. Dermed skydes den tænkning, der har projiceret 1800-tallets køns- og arbejdsroller tilbage i historien i sæk. Samtidig viser datasættet og analysen deraf også, at folk ofte var engageret i det, der her kaldes “multiple employments”, ligesom den viser os, at ægteskabelig status havde enorm betydning for, hvad man faktisk lavede.

Der er noget befriende simpelt ved GaW-projektets design. Grundlæggende hviler det netop på den forfladigede gentagelsesgerning, Thompson harcelerede imod. Ved at fodre computeren med en stor mængde tekster, der indeholder op-

lysninger om, hvad kvinder i det tidligt moderne Sverige gør, bliver det umanerligt tydeligt, både at de gør noget, og at de ikke kun gør det, vi på forhånd havde regnet med at finde dem i færd med. Projektets genialitet er således netop i den stringens, computeren gør mulig. Uden computeren ville man måske kunne konstruere en anekdotisk argumentation, der pegede i samme retning, men mængden af identificerede aktiviteter gør argumentet helt anderledes slagkraftigt. Det ville have været umuligt for et enkelt menneske eller sågar et mindre team af mennesker at gøre dette arbejde analogt. Som det siges i indledningen: "The combination of fragmentary details, extracted from individual cases, and a very large dataset reveals the importance of phenomena that have previously gone unnoticed and whose impact may therefore have been overlooked".¹⁷ Med datasættet får vi groft sagt blik for, hvordan arbejdet i den tidligt moderne periode havde en anden karakter, end vi troede, og især for at kvinder og mænd ikke levede og arbejdede i separate sfærer. Dermed træder kvinderne ind i socialhistorien på en ny måde: som aktive bidragsydere til periodens økonomiske processer.

LEDESTJERNER

Begge projekter konstruerer historier om *agency* – endnu et af fagets modeord. I begge tilfælde synes forskerne at forstå *agency* som relateret til, men ikke identisk med personlig autonomi. *Agency* forstås både individuelt, men måske i højere grad kollektivt som den historiske drivkraft, der skabes gennem summen af handlinger. Dermed bliver de mennesker, der indsamles data om, historiske aktører og forandringsagenter, om end de ikke nødvendigvis har nogen som helst intention om at blive det. Heri ligger det, der grundlæggende adskiller disse nye datadrevne projekter fra mere traditionelle socialhistoriske kvantificeringer. Hvor *Annales*-skolens udøvere fandt de strukturer, der var evige eller i hvert fald kun forandrede sig med gletcherens langsomhed (*sic*), er disse nye digitale socialhistorier defineret ved mange små, nærmest konstante skred, som skabes gennem udvekslinger imellem aktører på forskellige positioner i den sociale orden, de er i færd med at forme.¹⁸ Den bagvedliggende historieforståelse er således en, hvor historien er i konstant proces. Imens *Annales*-historikernes lange varighed betød, at bølgens krusning ikke kunne forstås uden de uforanderlige rytmer, er den historiske proces i disse datadrevne historier langt mere åben. Og grundlæggende er datasættene designet derefter. De skal fange menneskelige handlinger.

Hvor der således er noget genkendeligt kvantificerende i begge projekters umiddelbare metode, er de meget langt fra klassiske socialhistorier. Der er sket noget grundlæggende, som vi kan tolke som et værdifuldt aftryk fra de nye kulturhistoriers idiografiske og kontekstsensitive dagsordener. Vi kan næsten tæn-

---

¹⁷ Ågren: *Making a Living*, 2.

¹⁸ Hitchcock har selv formuleret denne dagsorden som en form for "New History from Below".
Se Hitchcock: 'A New History'.

ke dem som en form for kvantitative mikrohistorier, der ved at dokumentere livet som det så ud for almindelige mennesker, men især ved at dokumentere, hvad mennesker faktisk gjorde, rejser nye spørgsmål og rokker ved de gængse 'store historier'. Det er historie forstået som historien om praksisser. Det er således ikke tilfældigt, at Michel de Certeau fremstår som et teoretisk pejlemærke i begge projekter, selvom hans eget arbejde på overfladen var umådeligt langt fra de metoder, vi møder her.

Disse to eksempler er således fremhævet, fordi de ikke svarer til de stereotype kritikker, vi opstillede i indledningen. Ikke nok med at projekterne præsenterer analyser, der inkorporerer kolossale mængder af materiale og dermed opnår noget, der ellers ville være umuligt med mindre man havde en mindre hær af assistenter. Begge eksempler viser også, at nye digitale metoder kan noget, forgængerne ikke kunne, netop fordi de spejler et historiefag, der tænker anderledes, end man gjorde tidligere. På den ene side viser de, at forskningsprojekter bygget op om data sagtens kan udformes på historicitetens præmisser. Der er masser af plads til foranderlighed. Og i samme ombæring afvises den kritik, der påpeger, at det hele blot er gammel vin på nye flasker. For grundlæggende tænkes historien i disse to værker på en ganske anden måde end hos Annales-skolen. Nok er der lange varigheder, men der er først og fremmest dynamiske processer.

Det bliver spændende at følge begge projekter i de kommende år. Begge databaser lever videre og udvikles i forskellige former. Der udgives stadig ny forskning baseret på GaW. Og Hitchcock og Shoemaker er blandt andet sammen med en anden pioner i digitale socialhistorier, Hamish Maxwell-Stewart, i gang med projektet Digital Panopticon, der har føjet nye datasæt til dem, der blev brugt til *London Lives* med henblik på at studere menneskers møde med retssystemet og dets straffeinstitutioner fra 1780 og frem til starten af det 20. århundrede.¹⁹ Begge projekters data er da også offentligt tilgængelige og forsynet med meningsfuld metadata. I forhold til at etablere levedygtige og gennemsigtige data, der kan få nyt liv med nye spørgsmål, er begge projekter således også givtige eksempler, der synes at bekræfte, at datafokuseret historieskrivning nytter.

LITTERATUR

- Guldi, Jo og David Armitage: *History Manifesto*, Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
 Hitchcock, Tim: 'A New History from Below', *History Workshop Journal* 57 (1), 2004, 294-298.
 Hitchcock, Tim og Robert Shoemaker: *London Lives: Poverty, Crime and the Making of a Modern City, 1690-1800*, Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
 Jensen, Bernard Eric og Anne Birgitte Richard: *Livet fortalt*, Roskilde: Roskilde Universitetsforlag, 1999.
 Mørch, Søren: *25 Statsministre*, København, Gyldendal, 2005.
 Rabb, Theodore: *Enterprise and Empire: Merchant and Gentry Investment in the Expansion of England, 1575-1630*, Harvard: Harvard University Press, 1967.
 Strandgaard, Helle: 'Digitale arkiver som medskabere i ny historieskrivning'. I Kirsten Drotner

---

¹⁹ <http://digitalpanopticon.org>.

- og Sara Mosberg Iversen (red.): *Digitale metoder: At skabe, analysere og dele data*, Frederiksberg: Samfundslitteratur, 2017, 69-86.
- Störmer, C., C. Gellatly, A. Boele, og T. De Moor: 'Long-Term Trends in Marriage Timing and the Impact of Migration, the Netherlands (1650-1899)', *Historical Life Course Studies* 6, 2017, 40-68.
- Thompson, E.P.: 'Anthropology and the Discipline of Historical Context', *Midland History* 1, 1972, 41-55.
- Ågren, Maria (red.): *Making a Living, Making a Difference: Gender and Work in Early Modern European Society*, Oxford: Oxford University Press, 2017.

JOHAN HEINSEN
LEKTOR, PH.D.
INSTITUT FOR KULTUR
OG GLOBALE STUDIER
AALBORG UNIVERSITET
HEINSEN@CGS.AAU.DK

ASKE LAURSEN BROCK
POST.DOC., PH.D.
INSTITUT FOR KULTUR
OG GLOBALE STUDIER
AALBORG UNIVERSITET
BROCK@CGS.AAU.DK